

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).
Спеціальність – 281.
Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 11.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.11.2>

УДК 316.334.3 ; 316.334.4

А. Л. Помаза-Пономаренко,

д. держ. упр., старший дослідник, начальник наукового відділу проблем державної безпеки, Навчально-науково-виробничий центр Національного університету цивільного захисту України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ ТА СИСТЕМИ ЇЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

A. Pomaza-Ponomarenko,

Doctor of Sciences in Public Administration, Senior Researcher, Head of the Scientific Department for State Security Problems, Training Research and Production Centre of National University of Civil Protection of Ukraine

INSTITUTIONAL TRANSFORMATION OF UKRAINE AND ITS PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM TO SUPPORT THE SECURITY SYSTEM

У статті здійснено визначення особливостей інституційної трансформації системи публічного управління України крізь призму періодизації формування її інституційної спроможності. Аргументовано, що вона передбачає розвиток як інститутів політичної системи, так і правових

інститутів. Ці інститути чинять взаємний вплив один на одного в межах функціонуючих підсистем – правової й організаційної. При цьому обґрунтовано застосовувати комплексний, ризик орієнтований і синергетичний підходи до визначення особливостей інституційної трансформації системи публічного управління України з позиції безпеки. Ці підходи передбачають зміцнення інституціонального середовища публічного управління в Україні шляхом такого: 1) артикуляції потреб населення; 2) системної їх агрегації за участю держави як одного з соціальних інститутів; 3) визначення правових меж задоволення цих потреб; 4) легітимацію та дотримання цих правових меж; 5) задоволення потреб населення; 6) моніторинг, аналіз й оцінювання ризиків інституційного розвитку системи публічного управління. Зважаючи на автохтонність інституційної трансформації системи публічного управління України, запропоновано концепцію «проактивного» або «реактивного» розвитку такої системи з позиції забезпечення системи безпеки. «Проактивність» дозволяє скорегувати на системній основі синергетичний (неочікуваний, змінений) розвиток інституційної системи публічного управління в Україні з позиції забезпечення її безпеки. Концепція «реактивного» реагування на ризики інституційного розвитку системи публічного управління не відзначається значною стратегічністю, радше навпаки – оперативністю. Аргументовано застосування «проактивної» концепції для профілактичного спрямування правового й організаційного забезпечення інституціональної системи публічного управління, а «реактивної» концепції в умовах деструктивного зовнішнього впливу, як-то відбувається сьогодні в умовах зовнішньої агресії проти України.

The article defines the features of the institutional transformation of the public administration system of Ukraine through the prism of periodization of the formation of its institutional capacity. It is argued that it involves the development of both political system institutions and legal institutions. These institutions exert a mutual influence on each other within the framework of functioning subsystems - legal and organizational. At the same time, it is justified to apply complex, risk-oriented and synergistic approaches to determining the features of the institutional transformation

of the public administration system of Ukraine from the standpoint of security. These approaches involve strengthening the institutional environment of public administration in Ukraine by: 1) articulating the needs of the population; 2) their systematic aggregation with the participation of the state as one of the social institutions; 3) determination of the legal boundaries of satisfying these needs; 4) legitimation and compliance with these legal boundaries; 5) meeting the needs of the population; 6) monitoring, analysis and risk assessment of the institutional development of the public administration system. Taking into account the autochthony of the institutional transformation of the public administration system of Ukraine, the concept of "proactive" or "reactive" development of such a system from the standpoint of ensuring the security system is proposed. "Proactivity" makes it possible to adjust on a systemic basis the synergistic (unexpected, changed) development of the institutional system of public administration in Ukraine from the standpoint of ensuring its security. The concept of "reactive" response to the risks of the institutional development of the public administration system is not characterized by significant strategicness, rather, on the contrary, by efficiency. The application of the "proactive" concept for the preventive direction of legal and organizational support of the institutional system of public administration, and the "reactive" concept in the conditions of destructive external influence, as is happening today in the conditions of external aggression against Ukraine, is argued.

Ключові слова: *інституційна трансформація, системи публічного управління, спроможна держава, ризики інституційного розвитку, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, політична система, правові інститути, система безпеки, національна безпека.*

Key words: *institutional transformation, public administration systems, capable state, risks of institutional development, state authorities, local self-government bodies, political system, legal institutions, security system, national security.*

Постановка проблеми. Починаючи з моменту проголошення незалежності України, розпочався її шлях інституційного розвитку та

формування власної інституційної спроможності в напрямку формування системи безпеки. Сьогодні ж зовнішня агресія проти України спрямована на те, щоб відкинути її в розвитку ще на десятки років, яких у нашої держави й до того особливо не було. При цьому варто зважати на те, що формування інституційної спроможності передбачає забезпечення безпечного та сталого розвитку держави й її регіонів. Він, у свою чергу, охоплює інституційний, соціальний, економічний та екологічний вектори. Кожен із них є надзвичайно важливим, і не можливий без участі органів державної влади, адже народ як єдине джерело влади делегував їм свої повноваження. Відтак, сьогодні завданням України є підтримання насамперед на задовільному рівні функціонування соціальної, економічної й екологічної складових системи безпеки шляхом забезпечення результативної діяльності публічних інституцій. Зауважимо, що у фундаментальній науці суспільно-політичного та правового блоків актуалізувалося питання інституційного розвитку, легітимізації, забезпечення рівності прав громадян, соціальної безпеки. Причинами формування таких тенденцій є важливість реалізації інтеграційних прагнень України, що передбачають повсюдне впровадження е-урядування, імплементацію механізмів публічного управління (у т.ч. без пекових, у сфері цивільного захисту тощо). У цих механізмах представникам громадськості має відводиться особлива роль – координуючого суб'єкта. Він зі свого боку, як рівноправний актор, вимагає формування цілісного інституційного концепту з окресленням теоретичних засад інституційного розвитку України та системи її публічного управління з позиції формування системи безпеки. Усе це вказує на актуальність обраної проблематики дослідження.

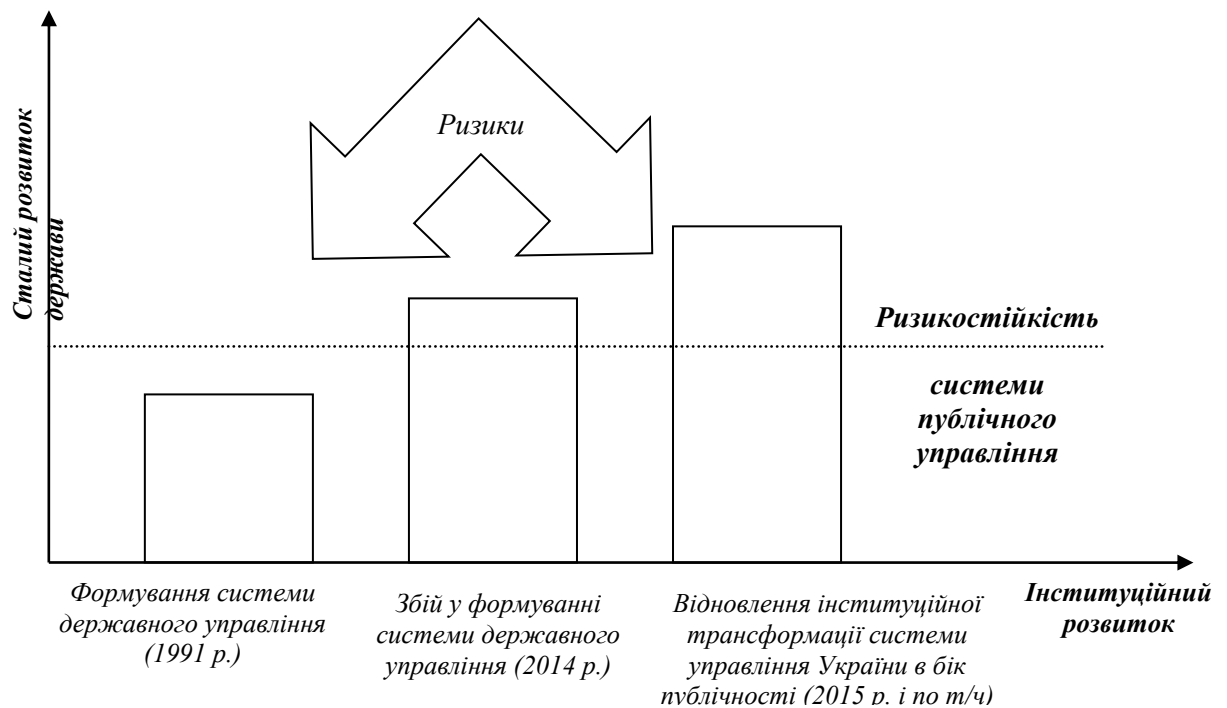
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення інституційного розвитку держави та її системи безпеки є предметом як вітчизняних, так і зарубіжних учених В. Баштанника, О. Баштанник, Р. Бенедикса, П. Блау, К. Бредлі, С. Валтона, Т. Веблена, М. Войновського, В. Гамільтона, П. Гудмана, С. Домбровської, М. Дюверже, Е. Дюркгейма, Н. Колісніченко, Дж. Коммонса, Р. Коуза, О. Крюкова, Дж. Е. Ландберга,

С. Ліпсета, Р. Лукиши, А. Маркусена, У. Мітчелла, Д. Норта, І. Петрика, Г. Поченчук, Г. Річардсона, С. Романюк, О. Рось, Г. Ситника, Г. Спенсера, М. Савчина, М. Сташиса, Т. Шлемкевич, А. Халецької, Дж. Ходжсона та ін. [1; 2; 4; 6–8]. Не применшуючи досягнутих вагомих наукових результатів науковців у межах різних галузей фундаментальної та прикладної науки, обґрунтовуємо необхідність комплексної розробки засад інституціональної трансформації системи публічного управління в Україні з позиції формування системи безпеки, а також системного визначення ризиків, що впливають на таку трансформацію, зумовлюючи зміну взаємозв'язків між правовими й організаційними підсистемами такого управління.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей інституційної трансформації України та системи її публічного управління в контексті забезпечення системи безпеки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових напрацювань і чинної вітчизняної правової бази [1; 2; 4; 6–8] дає підстави стверджувати, що головною метою інституційної трансформації України є модернізація системи її державного управління в бік зміщення його акцентів і забезпечення його (управління) публічності. На цей процес впливають зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні) ризики (рис. 1).

На рис. 1 наведено періодизацію інституційної трансформації системи публічного управління України в умовах ризиків системи безпеки. На виокремлення тих чи інших етапів вплинуло прийняття державноуправлінських рішень, що передбачають зміни законодавчої бази України. Вони стосуються, зокрема, її Основного Закону, спеціальних законів і підзаконних актів, що, на жаль, зумовили неупорядкованість трансформаційних процесів у системі публічного управління в цій сфері та законсервували наявні інституціональні проблеми.

Рис. 1. Умовна схема особливостей інституційної трансформації системи публічного управління України в умовах ризиків системи безпеки

Джерело: складено на підставі [3].

Розгляд цих проблем дав змогу виокремити такі *періоди інституціоналізації системи публічного управління України з позиції формування системи безпеки*:

1) «*передумова*» – 1991–1996 рр. (відзначається прийняттям Конституції України, що закріплює нову організаційну структуру системи публічного управління в цій сфері, а також визнає людину, її життя та безпеку найвищою соціальною цінністю);

2) «*перманентне формування*» – 1997–2005 рр. (відзначається прийняттям Закону України «Про основи національної безпеки України» (від 19.06.2003 р. № 964-IV), у якому гарантувалося забезпечення сталого розвитку суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація загроз національним інтересам);

3) «*збій у формуванні*» – 2006–2014 рр. (відзначається прийняттям публічно-управлінських рішень щодо глибинного усунення наслідків фінансово-економічної та суспільно-політичної кризи, зокрема прийняттям

постанов Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» (від 10.09.2014 р. № 442) тощо);

4) «*відновлення реформування*» – 2015 р. – по теперішній час (відзначається прийтяттям, по-перше, Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» (від 12.01.2015 р. № 5/2015), у межах якого окреслені вектори «розвиток», «безпека», «відповідальність» і «гордість», що потребують уточнення. По-друге, Закону України «Про національну безпеку України» (від 21.06.2018 р. № 2469-VIII), який унеможливив поступальне впровадження постмодерного тренду щодо соціальної орієнтованості безпеки, а також системність її забезпечення на вітчизняних теренах [5; 9].

З огляду на це можемо наполягати на важливості зміцнення інституціонального середовища публічного управління України шляхом закріплення на законодавчому рівні засад інституціоналізації системи такого управління та системи безпеки. Ураховуючи положення теорії інституціоналізму та соціального управління, рекомендовано закріпити такі засади інституціоналізації системи публічного управління України з позиції формування системи її безпеки:

1) забезпечення спрямування безпекової політики України на імплементацію механізмів цивільної безпеки ЄС;

2) створення передумов стабільного економічного зростання і підвищення добробуту населення шляхом визначення національної ідеї – збільшення чисельності представників середнього класу українців;

3) забезпечення невід’ємних прав і свобод людини та громадянина, забезпечення рівності цих прав і безбар’єрної їх реалізації;

4) наявність дієвого публічного контролю за дотриманням правил, що регламентують відносини в суспільстві та передбачають персоніфікацію відповідальності за порушення цих правил тощо.

На наш погляд, розвиток інституціональної трансформації системи публічного управління України має відбуватися у коротко-, середньо- і

довгостроковій перспективі тільки з позиції забезпечення її безпеки. Вона, у свою чергу, передбачає реалізацію та захист національних інтересів – державних, суспільних і окремо взятої особистості. На цій підставі може бути запропонована концепція «проактивного» і «реактивного» функціонування інституціональної системи публічного управління в Україні з позиції формування системи безпеки. Безперечно, сьогодні за умов зовнішньої агресії проти України слід говорити насамперед про впровадження варіанту концепції «реактивного» реагування на ризики системі безпеки. Проте важливо, щоб забезпечувалася стратегічність інституційного розвитку системи публічного управління в Україні. Цього можливо досягти за умови впровадження концепції «проактивного» інституційного розвитку такої системи, що (концепція) визначає синкретичне профілактичне спрямування правового й організаційного забезпечення зазначеної системи публічного управління, системою безпеки та сталого розвитку (рис. 2).

На наше переконання, у представленій концепції може бути виділено три блоки робіт, а саме:

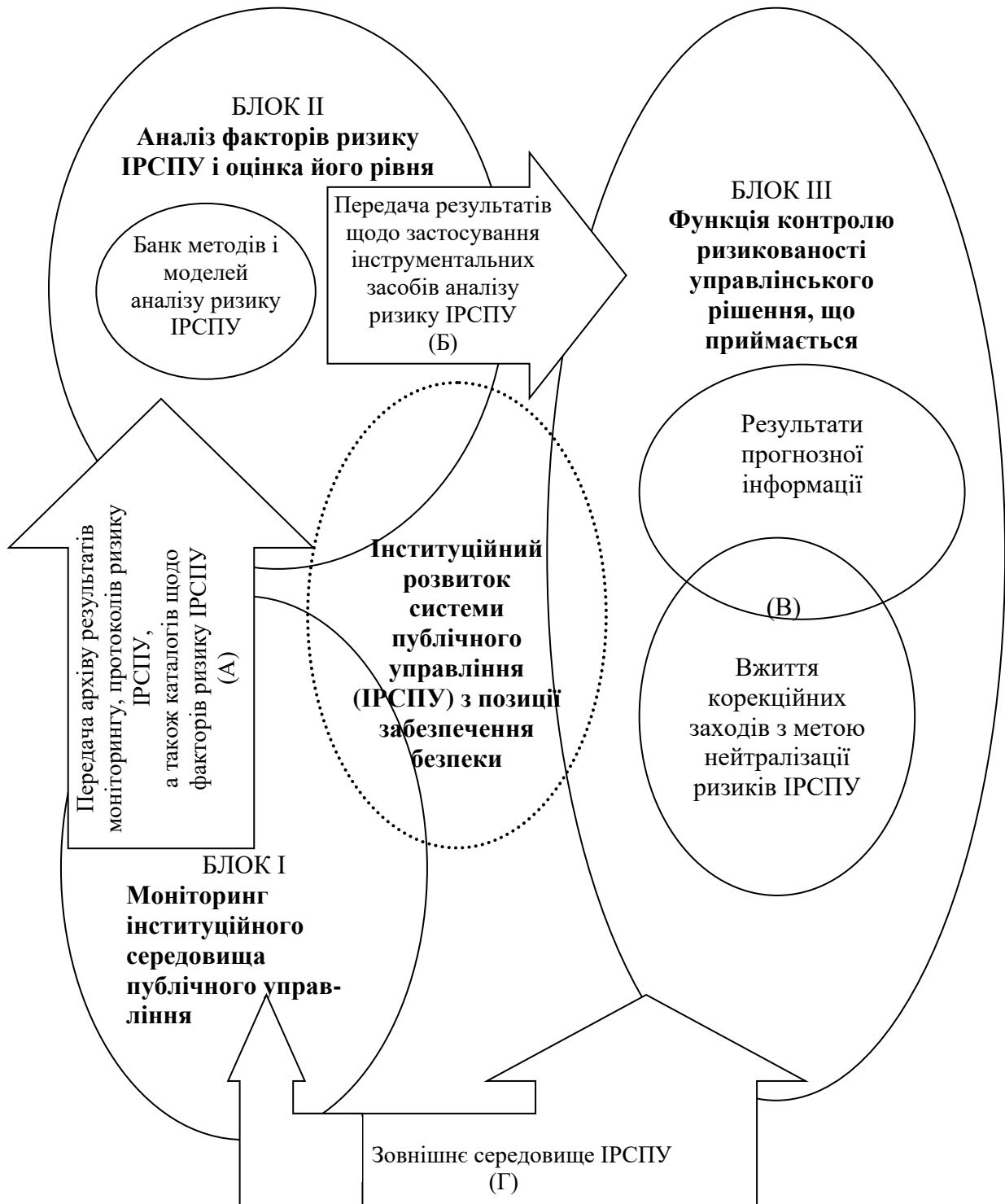
1) моніторинг внутрішнього і зовнішнього інституційного середовища публічного управління;

2) аналіз факторів і оцінку рівня ризику інституційного розвитку системи публічного управління;

3) нормативно-правову, інформаційно-аналітичну та методичну підсистему, необхідні для забезпечення інституційного розвитку системи публічного управління.

Важливою складовою процесу ризик-менеджменту є дослідження причин й умов виникнення ризиків інституційного розвитку, у т.ч. системи публічного управління й системи безпеки. Для цього необхідно проводити ґрунтовне дослідження зовнішнього і внутрішнього інституційного середовища таких систем. Саме з цих позицій повинні бути розширені і скориговані завдання комплексного ризик-менеджменту під час забезпечення «проактивного» інституціонального розвитку системи публічного управління в Україні.

Рис. 2. Концепція «проактивного» інституціонального розвитку системи публічного управління в Україні з позиції забезпечення її безпеки

Джерело: складено на підставі [3]

Варто зазначити, що система ризик-менеджменту системи публічного

управління й системи безпеки передбачає такий етап, як моніторинг внутрішнього і зовнішнього інституційного середовища. Він спрямований на реалізацію значущої функції щодо проведення ідентифікації та селекції ризиків, з одного боку, як факторів розвитку і підвищення стійкості функціонування системи публічного управління, а з іншого боку, як деструктивного елементу, який знижує інституційну спроможність держави (А).

Перший блок «вхід» передбачає надходження інформації, що характеризує поточний стан інституційного розвитку системи публічного управління, а також її інституційного середовища, на яке впливають зовнішні та внутрішні фактори (Г).

Соціально-економічний розвиток держави має власні умови, ресурси, фактори, тенденції, проблеми та перспективи. Держава та її населення особливо чутливі до всіх змін, що відбуваються як в економіці й політиці, так і в інших сферах життєдіяльності. Для того, щоб протистояти деструктивним виявам, держава повинна сформувати потужний інституційний потенціал, бути спроможною протистояти негативному впливу ризиків і загроз.

У другому інформаційному блоці (Б), запропонованої концепції, відбувається аналіз й оцінювання ризиків інституційного розвитку (трансформації) системи публічного управління України з позиції забезпечення безпеки. Інформація, яка надходить з першого блоку, за допомогою відповідних методів аналізується й оцінюється. У результаті аналітичної роботи визначається потенційно можливі небажані події, до яких може призвести реалізація будь-якого стратегічного рішення у сфері інституційної трансформації України та системи її публічного управління. Установлюються фактори ризику та комбінації чинників ризику, що характеризують невизначеність подій у прийнятому рішенні.

На основі обраних кількісних й якісних характеристик альтернативним способом вимірюється нове значення рівня ризику. Відбувається зіставлення значення рівня прийнятного ризику з установленим новим значенням рівня ризику. Якщо отримане значення рівня ризику не перевищує визначений поріг

прийняттого ризику, функція контролю завершується й оформляється протокол ризику, який становить підґрунтя для здійснення заходів у межах уже третього блоку (В) запропонованої модельної блок-схеми організації та функціонування комплексного ризик-менеджменту в межах інституційної системи публічного управління. Якщо рівень ризику не зменшується до встановлених меж, то знову відбувається аналіз й оцінка рівня ризику в другому блоці (Б) і так відбувається до тих пір, поки не буде забезпечений прийнятний рівень ризику інституційного розвитку системи публічного управління і не сформовано цілісний концепт інституційної спроможності держави. Якщо цього не відбувається, то здійснюється відхилення початкового запропонованого рішення (Г).

У продовження відзначимо, що серед науковців-теоретиків і практиків поки немає єдиної позиції щодо визначення інституційної спроможності держави [1; 2; 4–8]. Розгляд наукових напрацювань у межах обраної проблематики дослідження дає підстави стверджувати, що сформувалися різні підходи до концептуальної характеристики цих поняття «інституціональної / інституційної спроможності держави». Базис для цих підходів становлять різне тлумачення категорій «інститут» та «інституція». Зважаючи на те, що інституційний (від «інституція», англ. institution) – офіційно затверджений; пов'язаний із такою організацією суспільних відносин, яка базується на певних нормах і правилах життєдіяльності й поведінки людей [4, с. 299], слушно апелювати до змістовного наповнення явища «інституційності» та його номіналізації. Інституціональна же спроможність відповідає англійському терміну «institutional capacity», тому інституціональна спроможність стосується насамперед інституцій (органів влади).

Урахування наведених наукових засад дозволяє розвивати інституціональну спроможність системи публічного управління як у теоретичній, так і практичній площинах. Щодо теоретичної площини, то О. Баштанник [2] слушно розмежовує інституціональну й інституційну спроможності держави. При цьому під інституціональною спроможністю

держави науковиця розуміє «здатність регулювати певний тип суспільно-політичних відносин у політичній системі або систему в цілому (у випадку інституту держави) на основі нормативно-ціннісних засад (дотримання прав і свобод людини, реформування системи управління за європейськими стандартами та ін.)» [2]. Інституційна же спроможність держави авторкою трактується як здатність виконувати певною структурою покладені на неї функції (що можуть представляти собою перелік завдань, які виокремлюються для якомога більш комплексного виконання функцій організації), спираючись на необхідне ресурсне забезпечення [2]. Принагідно ще відзначимо, що цінність становлять також авторські пропозиції, які передбачають реалізацію як інституціональної, так і інституційної спроможності з урахуванням чинників, що визначають особливості регулятивної та функціональної властивості інститутів та інституцій [2]. На наше переконання, ці чинники радше є детермінантами, оскільки визначають емерджентність інституціональної системи публічного управління.

Дещо протилежної думки дотримуються Н. Колісніченко та М. Войновський [4]. Підтримаємо позицію науковців, що інституціональна спроможність, зокрема, місцевого самоврядування в державі – це спроможність, власне, інституцій (органів) місцевого самоврядування [4, с. 299]. Інституційна ж спроможність включає в себе інституціональну, з чим ми частково погоджуємося. Адже це, власне, питання, що було раніше курка чи яйце.

На нашу думку, коректніше говорити про взаємний вплив як органів публічної влади (організаційної підсистеми), так і правових, соціальних та інших інститутів. Без однієї підсистеми не може бути іншої, і навпаки. Відтак, під *інституціональною спроможністю держави* можемо розуміти здатність органів (інституцій) функціонувати на легітимній основі, яку вони ж формують й оновлюють, адже все в державі має виникати та розвиватися в межах правового поля, у т.ч. система публічного управління.

Таким чином, інституційна спроможність держави передбачає вчасне та

комплексне визначення та реагування на ризики функціонування її системи публічного управління та безпеки. У ризик-менеджменті важлива роль відводиться правильному вибору заходів попередження і мінімізації ризику інституційного розвитку, які в значній мірі визначають ефективність системи публічного управління. Варто зазначити, що у світовій практиці застосовується безліч різних засобів і способів зниження ризику. Однак аналіз використовуваних методів зниження ризику показує, що більшість із них є специфічними, властивими окремим випадкам ризику. Тому важливим для практичного забезпечення інституційного розвитку системи публічного управління використовувати універсальні методи зниження ризику, що мають широку сферу застосування.

Отже, під комплексним ризик-менеджментом у системі публічного управління України, що покликаний забезпечити її результативну інституційну трансформацію з урахуванням інтеграційних прагнень, слід розуміти вектор розвитку публічного управління й оптимізації з позиції визначення, реагування та нейтралізації впливу ризиків, з метою забезпечення узгодженості інтересів населення й органів публічної влади, а також усієї системи безпеки. При цьому основною метою комплексного ризик-менеджменту інституціональної трансформації системи публічного управління є створення безпечних умов для сталого розвитку та забезпечення зростання добробуту населення за допомогою результативної діяльності органів державної влади в ситуації невизначеності, яка може як негативно, так і позитивно вплинути на формування інституційної спроможності держави та її стратегічних цілей.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1. Інституційну трансформацію системи публічного управління України слід визначати крізь призму періодизації формування її інституційної спроможності. Аргументовано, що вона формується як інститутами політичної системи, так і правовими інститутами. Ці інститути чинять взаємний вплив один на одного в межах функціонуючих підсистем – правової й організаційної.

2. Обґрунтовано застосовувати комплексний, ризик орієнтований і синергетичний підходи до визначення особливостей інституційної трансформації системи публічного управління України з позиції безпеки. Ці підходи передбачають зміцнення інституціонального середовища публічного управління в Україні шляхом такого: 1) артикуляції потреб населення; 2) системної їх агрегації за участю держави як одного з соціальних інститутів; 3) визначення правових меж задоволення цих потреб; 4) легітимацію та дотримання цих правових меж; 5) задоволення потреб населення; б) моніторинг, аналіз й оцінювання ризиків інституційного розвитку системи публічного управління.

3. У цьому контексті запропоновано концепцію «проактивного» або «реактивного» інституціонального розвитку системи публічного управління в Україні з позиції забезпечення її безпеки. «Проактивність» дозволяє скорегувати на системній основі синергетичний (неочікуваний, змінений) розвиток системи публічного управління в Україні з позиції забезпечення її безпеки. Концепція «реактивного» реагування на ризики інституційного розвитку системи публічного управління не відзначається значною стратегічністю, радше навпаки – оперативністю. Аргументовано застосування «проактивної» концепції для профілактичного спрямування правового й організаційного забезпечення інституціональної системи публічного управління, а «реактивної» концепції в умовах деструктивного зовнішнього впливу, як-то відбувається сьогодні в умовах зовнішньої агресії проти України.

Література

1. Баштанник В.В. Служба і службові відносини в умовах інституціональних викликів: постановка проблеми наукового дослідження // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. № 1. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/352>.

2. Баштанник О.В. Інституціональна/інституційна спроможність інститутів політичної системи як аналітична категорія та функціональний аспект публічного управління // Держава та регіони. Серія: Публічне

управління і адміністрування. 2023 № 2 (80). С. 83–88.

3. Домбровська С.М., Помаза-Пономаренко А.Л., Лукиша Р.Т. Інституціональна державна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах ризиків : монографія. Харків: НУЦЗ України, 2018. 216 с.

4. Колісніченко Н., Войновський М. Інституційна та інституціональна спроможність місцевого самоврядування: сутність понять та особливості визначення // Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2015. Вип. 16. С. 296–309.

5. Помаза-Пономаренко А.Л. Правове забезпечення розвитку та безпеки регіонів України в умовах децентралізації й інституціоналізації влади : монографія. Харків: НУЦЗУ, 2020. 190 с.

6. Романюк С. Суперечності та виклики реалізації реформи системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: методологічні аспекти // Демографія та соціальна економіка. 2018. № 2 (33). С. 117–129.

7. Рось О. Поняття та сутність нормативно-правового забезпечення інституційної спроможності представницьких органів місцевого самоврядування // Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 18. С. 97–100.

8. Халецька А.А., Халецький А.В. Інституціональне забезпечення взаємодії органів влади та громадянського суспільства // Державне управління: удосконалення та розвиток : ел. наук. фах. вид. 2014. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=717>.

9. Pomaza-Ponomarenko A., Leonenko N., Cherniahivska V., Lehan I., Puzanova G. Legal reform and change: research on legal reform processes and their impact on society. Analysis of factors that facilitate or hinder legal change, including political, social, and economic factors // *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(10), e1854. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i10.1854>.

Referances

1. Bashtannyk, V.V. (2023), “Service and service relations in the conditions of institutional challenges: formulation of the problem of scientific research”, *Dniprovs'kyi naukovyy chasopys publichnoho upravlinnya, psykholohiyi, prava*, vol. 1, available at: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/352> (Accessed 25 Oct 2023).

2. Bashtannyk, O.V. (2023), “Institution/institutional capacity of institutions of the political system as an analytical category and functional aspect of

public administration”, *Derzhava ta rehiony. Seriya: Publichne upravlinnya i administruvannya*, vol. 2 (80). pp. 83–88.

3. Dombrovska, S.M., Pomaza-Ponomarenko, A.L. and Lukysha, R.T. (2018), *Instytutsional’na derzhavna polityka sotsial’no-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy v umovakh ryzykiv* [Institutional state policy of socio-economic development of the regions of Ukraine under risk conditions], NUCZU, Kharkiv, Ukraine.

4. Kolisnichenko, N. and Voynovskyi M. (2015), “Institutional and institutional capacity of local self-government: essence of concepts and features of definition”, *Teoretychni ta prykladni pytannya derzhavotvorennya*, vol. 16. pp. 296–309.

5. Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2020), *Pravove zabezpechennya rozvytku ta bezpeky rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsiyi y instytutsionalizatsiyi vlady* [Legal support for the development and security of the regions of Ukraine in conditions of decentralization and institutionalization of power], NUCZU, Kharkiv, Ukraine.

6. Romaniuk, S. (2018), “Contradictions and challenges of implementing the reform of the system of state administration and local self-government in Ukraine: methodological aspects”, *Demohrafiya ta sotsial’na ekonomika*, vol. 2 (33). pp. 117–129.

7. Ros, O. (2019), “The concept and essence of regulatory and legal support of the institutional capacity of representative bodies of local self-government”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 18. pp. 97–100.

8. Khaletska, A.A. and Khaletskyi A.V. (2014), “Institutional support for the interaction of authorities and civil society”, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 5, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=717> (Accessed 25 Oct 2023).

9. Pomaza-Ponomarenko, A., Leonenko, N., Cherniahivska, V., Lehan, I. and Puzanova, G. (2023), “Legal reform and change: research on legal reform processes and their impact on society. Analysis of factors that facilitate or hinder legal change, including political, social, and economic factors”, *Journal of Law and Sustainable Development*, vol. 11(10), e1854. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i10.1854>.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2023 р.